

הלכות קידוש החודש פרק יז

פרק יז

א.

כל הדברים שהקדמנו כדי שיהיו עתידים ומוכנים לידיעת הראייה. וכשתרצה לדעת זאת, תתחיל ותחשב, ותוציא מקום השמש האמיתי ומקום הירח האמיתי ומקום הראש לשעת הראייה, ותגרע מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי, והנשאר הוא הנקרא אורך ראשון:

ב.

ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח, תדע רוחב הירח כמה הוא, ואם הוא רוחב צפוני או דרומי, והוא הנקרא רוחב ראשון. והיזהר באורך הזה הראשון וברוחב הראשון, ויהיו שניהן מוכנים לפניך:

ג.

והתבונן באורך הזה הראשון, אם יצא לך תשע מעלות בשוה או פחות, תדע בודאי שאי אפשר לעולם שייראה הירח באותו הלילה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר.

ואם יהיה האורך הראשון יתר על חמש עשרה מעלות, תדע בודאי שהירח ייראה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר.

ואם יהיה האורך הראשון מתשע מעלות ועד חמש עשרה, תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראייה עד שתדע אם ייראה או לא ייראה:

במה דברים אמורים, בשהיה מקום הירח האמיתי מתחילת מזל גדי עד סוף מזל תאומים.

אבל אם היה מקום הירח מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, והיה האורך הראשון עשר מעלות בשוה או פחות, תדע שאין הירח נראה כלל באותה הלילה בכל ארץ ישראל.

ואם היה האורך הראשון יתר על ארבע ועשרים מעלות, ודאי יראה בכל גבול ישראל.

ואם יהיה האורך הראשון מעשר מעלות עד ארבע ועשרים, תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראייה עד שתדע אם יראה או לא יראה:

ואלו הם חשבונות הראייה.

התבונן וראה הירח באיזה מזל הוא, אם יהיה במזל טלה, תגרע מן האורך הראשון תשעה וחמישים חלקים:

ואם יהיה במזל שור, תגרע מן האורך מעלה אחת:

ואם יהיה במזל תאומים, תגרע מן האורך שמונה וחמישים חלקים:

ואם יהיה במזל סרטן, תגרע מן האורך שנים וחמישים חלקים:

ואם יהיה במזל אריה, תגרע מן האורך שלשה וארבעים חלקים:

ואם יהיה במזל בתולה, תגרע מן האורך שבעה ושלשים חלקים:

ואם יהיה במזל מאזנים, תגרע מן האורך ארבעה ושלשים חלקים:

ואם יהיה במזל עקרב, תגרע מן האורך ארבעה ושלשים חלקים:

ואם יהיה במזל קשת, תגרע מן האורך שישה ושלשים חלקים:

ואם יהיה במזל גדי, תגרע מן האורך ארבעה וארבעים חלקים:
ואם יהיה במזל דלי, תגרע מן האורך שלשה וחמישים חלקים:
ואם יהיה במזל דגים, תגרע מן האורך שמונה וחמישים חלקים.
והנשאר מן האורך אחר שתגרע ממנו אלו החלקים הוא הנקרא אורך שני:

1.

ולמה גורעין חלקים אלו, לפי שמקום הירח האמיתי אינו המקום שייראה בו, אלא שינוי יש ביניהן באורך וברוחב, והוא הנקרא שינוי המראה.
ושינוי מראה האורך בשעת הראייה לעולם גורעין אותו מן האורך, כמו שאמרנו:

2.

אבל שינוי מראה הרוחב, אם היה רוחב הירח צפוני, גורעין חלקים של שינוי מראה הרוחב מן הרוחב הראשון, ואם היה רוחב הירח דרומי, מוסיפין החלקים של שינוי מראה הרוחב על הרוחב הראשון.
ומה שיהיה הרוחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים הוא הנקרא רוחב שני:

3.

וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותם, אם יהיה הירח במזל טלה, תשעה חלקים:

ואם יהיה במזל שור, עשרה חלקים:

ואם יהיה במזל תאומים, שישה עשר חלקים:

ואם יהיה במזל סרטן, שבעה ועשרים חלקים:

ואם יהיה במזל אריה, שמונה ושלשים חלקים:

ואם יהיה במזל בתולה, ארבעה וארבעים חלקים:

ואם יהיה במזל מאזנים, שישה וארבעים חלקים:
ואם יהיה במזל עקרב, חמישה וארבעים חלקים:
ואם יהיה במזל קשת, ארבעה וארבעים חלקים:
ואם יהיה במזל גדי, שישה ושלשים חלקים:
ואם יהיה במזל דלי, שבעה ועשרים חלקים:
ואם יהיה במזל דגים, שנים עשר חלקים:

ט.

ומאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרוחב הראשון או תוסיף אותם עליו, כמו שהודענוך, ויצא לך הרוחב השני.
וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי, ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרוחב השני, ותכין אותו לפניך ויהיה עתיד:

י.

ואחר כך תחזור ותקח מן הרוחב השני הזה מקצתו, מפני שהירח נלוז מעט במעגלו.

וכמה היא המקצת שתקח ממנו, אם יהיה מקום הירח מתחילת מזל טלה עד עשרים מעלה ממנו, או מתחילת מזל מאזנים עד עשרים מעלה ממנו, תקח מן הרוחב השני שני חומשיו:

ואם יהיה הירח מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור, או מעשרים ממזל מאזנים עד עשר מעלות ממזל עקרב, תקח מן הרוחב השני שלישיתו:

ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו, תקח מן הרוחב השני רביעיתו:
ואם יהיה הירח מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים ממזל עקרב עד סופו, תקח מן הרוחב השני חמישיתו:

ואם יהיה הירח מתחילת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו, או מתחילת
מזל קשת עד עשר מעלות ממנו, תקח מן הרוחב השני שתותו:
ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל תאומים עד עשרים ממנו, או מעשר
ממזל קשת עד עשרים ממנו, תקח מן הרוחב השני חצי שתותו:
ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים ממנו, או
מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים ממנו, תקח מן הרוחב השני רביע
שתותו:

ואם יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל
סרטן, או מחמש ועשרים ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי, לא תקח
כלום, לפי שאין כאן נליזת מעגל:

ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי עד
עשר ממנו, תקח מן הרוחב השני רביע שתותו:

ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד עשרים ממנו, או מעשר ממזל
גדי עד עשרים ממנו, תקח מן הרוחב השני חצי שתותו:

ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל סרטן עד סופו, או מעשרים ממזל גדי
עד סופו, תקח מן הרוחב השני שתותו:

ואם יהיה הירח מתחילת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו, או מתחילת מזל
דלי עד עשר מעלות ממנו, תקח מן הרוחב השני חמישיתו:

ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או מעשר ממזל
דלי עד עשרים ממנו, תקח מן הרוחב השני רביעיתו:

ואם יהיה הירח מעשרים ממזל אריה עד עשר ממזל בתולה, או מעשרים
ממזל דלי עד עשר ממזל דגים, תקח מן הרוחב השני שלישיתו:

ואם יהיה הירח מעשר ממזל בתולה עד סופו, או מעשר ממזל דגים עד
סופו, תקח מן הרוחב השני שני חומשיו.

וזאת המקצת שתקח מן הרוחב השני היא הנקראת מעגל הירח:

ואחר כך תחזור ותתבונן ברוחב הירח, ותראה אם הוא צפוני או דרומי.
אם היה צפוני, תגרע מעגל הירח הזה מן האורך השני, ואם היה רוחב הירח
דרומי, תוסיף המעגל הזה על האורך השני:
במה דברים אמורים, בשהיה מקום הירח מתחילת מזל גדי עד סוף מזל
תאומים.

אבל אם היה הירח מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, יהיה הדבר הפך,
שאם יהיה רוחב הירח צפוני, תוסיף המעגל על האורך השני, ואם היה רוחב
הירח דרומי, תגרע המעגל מן האורך השני.
ומה שיהיה האורך השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא הנקרא אורך
שלישי:

ודע שאם לא יהיה שם נליות מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרוחב השני
כלום, יהיה האורך השני עצמו הוא האורך השלישי בלא פחות ולא יתר:

ואחר כך תחזור ותראה האורך השלישי הזה, והוא המעלות שבין הירח
והשמש, באי זה מזל הוא.

אם יהיה במזל דגים או במזל טלה, תוסיף על האורך השלישי שתותו:
ואם יהיה האורך במזל דלי או במזל שור, תוסיף על האורך השלישי
חמישיתו:
ואם יהיה האורך במזל גדי או במזל תאומים, תוסיף על האורך השלישי
שתותו:

ואם יהיה האורך במזל קשת או במזל סרטן, תניח האורך השלישי כמות
שהוא, ולא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו:

ואם היה האורך במזל עקרב או במזל אריה, תגרע מן האורך השלישי

חמישיתו:

ואם יהיה האורך במזל מאזנים או במזל בתולה, תגרע מן האורך השלישי

שלישיתו:

ומה שיהיה האורך השלישי אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא הוא הנקרא אורך רביעי.

ואחר כך תחזור אצל רוחב הירח הראשון, ותקח ממנו שני שלישי לעולם, וזה הוא הנקרא מנת גובה המדינה.

ותתבונן ותראה, אם יהיה רוחב הירח צפוני, תוסיף מנת גובה המדינה על האורך הרביעי, ואם יהיה רוחב הירח דרומי, תגרע מנת גובה המדינה מן האורך הרביעי.

ומה שיהיה האורך הרביעי אחר שגורעין ממנו או מוסיפין עליו הוא הנקרא קשת הראייה:

יג.

כיצד, הרי שבאנו לחקור אם יראה הירח בליל ערב שבת שני לחודש אייר משנה זו או לא יראה, תוציא מקום השמש האמיתי ומקום הירח האמיתי ורוחב הירח לשנה זו, כמו שהודענוך.

יצא לך מקום השמש האמיתי בשבע מעלות ותשעה חלקים ממזל שור, סימנו ז"ט, ויצא לך מקום הירח האמיתי בשמונה עשרה מעלות ושישה ושלשים חלקים ממזל שור, סימנו י"ח ל"ו, ויצא לך רוחב הירח ברוח דרום שלש מעלות ושלשה וחמישים חלקים, סימנו גנ"ג, וזה הוא הרוחב הראשון: ותגרע מקום השמש ממקום הירח, יישאר אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים, סימנו י"א כ"ז, וזה הוא האורך הראשון:

ולפי שהיה הירח במזל שור, יהיה שינוי מראה האורך מעלה אחת, וראוי לגרוע אותה מן האורך הראשון.

יצא לך האורך השני עשר מעלות ושבעה ועשרים חלקים, סימנו יכ"ז.
וכן, יהיה שינוי מראה הרוחב עשרה חלקים, ולפי שרוחב הירח היה דרומי,
ראוי להוסיף עליו שינוי המראה שהוא עשרה חלקים.

יצא לך הרוחב השני ארבע מעלות ושלושה חלקים סימנו ד"ג.
ולפי שהיה הירח בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי ליקח מן הרוחב
השני רביעיתו, והוא הנקרא מעגל הירח.
יצא לך מעגל הירח לעת זו מעלה אחת וחלק אחד, לפי שאין מדקדקין
בשניות:

יד.

ולפי שרוחב הירח דרומי, ומקום הירח האמיתי בין ראש גדי וראש סרטן,
ראוי להוסיף המעגל על האורך השני.
יצא לך האורך השלישי אחת עשרה מעלות ושמונה ועשרים חלקים, סימנו
י"א כ"ח.

ולפי שהאורך הזה במזל שור, ראוי להוסיף על האורך השלישי חמישיתו,
שהיא שתי מעלות ושמונה עשר חלקים.
ויצא לך האורך הרביעי שלש עשרה מעלות ושישה וארבעים חלקים, סימנו
י"ג מ"ו.

וחזרנו אצל הרוחב הראשון, ולקחנו שני שלישיו.

יצא מנת גובה המדינה, והוא שתי מעלות וחמישה ושלושים חלקים.
ולפי שהיה הרוחב דרומי, ראוי לגרוע מנת גובה המדינה מן האורך הרביעי.
יישאר לך אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים, סימנו י"א י"א.
וזו היא קשת הראייה בלילה הזה.

ועל דרך זו תעשה, ותדע קשת הראייה כמה מעלות וכמה חלקים יש בה בכל ליל ראייה שתמצא לעולם:

טו.

ואחר שתצא קשת זו, תבין בה, ודע שאם תהיה קשת הראייה תשע מעלות או פחות, אי אפשר שייראה בכל ארץ ישראל. ואם תהיה קשת הראייה יתר על ארבע עשרה מעלות, אי אפשר שלא ייראה ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל:

טז.

ואם תהיה קשת הראייה מתחילת מעלה עשירית עד סוף מעלת ארבע עשרה, תערוך קשת הראייה אל האורך הראשון, ותדע אם ייראה הירח או לא ייראה מן הקיצין שיש לו, והן הנקראין קיצי הראייה:

יז.

ואלו הן קיצי הראייה, אם תהיה קשת הראייה מיתר על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות או יתר על עשר, ויהיה האורך הראשון שלש עשרה מעלות או יתר, ודאי ייראה.

ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה האורך פחות מזה, לא ייראה:

יח.

ואם תהיה קשת הראייה מיתר על עשר מעלות עד סוף אחת עשרה מעלות, או יתר על אחת עשרה, ויהיה האורך הראשון שתים עשרה מעלות או יתר, ודאי ייראה.

ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה האורך פחות מזה, לא ייראה:

ואם תהיה קשת הראייה מיתר על אחת עשרה עד סוף שנים עשרה מעלות, או יתר על שנים עשרה, ויהיה האורך הראשון אחת עשרה מעלות או יתר, ודאי ייראה.

ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה האורך פחות מזה, לא ייראה:

כ.

ואם תהיה קשת הראייה מיתר על שנים עשרה מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות, או יתר על שלש עשרה, ויהיה האורך הראשון עשר מעלות או יתר, ודאי ייראה.

ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה האורך פחות מזה, לא ייראה:

כא.

ואם תהיה קשת הראייה מיתר על שלש עשרה מעלות עד סוף ארבע עשרה מעלות, או יתר על ארבע עשרה, ויהיה האורך הראשון תשע מעלות או יתר, ודאי ייראה.

ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה האורך פחות מזה, לא ייראה.

ועד כאן סוף הקיצים:

כב.

כיצד, באנו להתבונן בקשת הראייה של ליל ערב שבת שני לחודש אייר משנה זו.

יצא לנו בחשבון קשת הראייה אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים, כמו שידעתה.

ולפי שהיתה קשת הראייה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל האורך הראשון.

וכבר ידעת שהאורך היה בליל זה אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים.

ולפי שהיתה קשת הראייה יתר על אחת עשרה מעלות, והיה האורך הראשון יתר על אחת עשרה, יודע שודאי ייראה בליל זה, לפי הקיצין הקצובות. וכן תעשה בכל קשת וקשת עם האורך הראשון שלה:

כג.

וכבר ראיתה מן המעשים האלו כמה חשבונות יש בו, וכמה תוספות, וכמה גירועין, אחר שיגענו הרבה עד שהמציאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם עומק גדול:

שהירח, עקלקלות גדולות יש במעגלותיו.

ולפיכך אמרו חכמים, "שמש ידע מבואו" (תהלים ק"ד: ט), ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים, פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה, כמו שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים תגרע עד שתצא קשת הראייה, ופעמים תהיה קשת הראייה ארוכה ופעמים קצרה, כמו שביארנו:

כד.

וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפין מנין זה ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר, היא חכמת התקופות והגימטריאות שחיברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם המצויין עכשיו ביד החכמים.

אבל הספרים שחיברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר, לא הגיעו אלינו.

ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הן, שאין בהן דופי ואי אפשר
לאדם להרהר אחריהן, אין חוששין למחבר, בין שחיברו אותם נביאים בין
שחיברו אותם גויים.

שכל דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהן דופי, אין
סומכין על זה האיש שאמרו או שלימדו, אלא על הראיה שנתגלתה והטעם
שנודע: